

Morvay Péter

Az Ecsedi láp

Régi emberek az Ecsedi lápon

Hol vannak már azok a régi emberek, akik még érintetlen, buja zöld pompájában látták az Ecsedi lápot, s akik még jártak útvesztőiben?

Bizony, már harminc-egynéhány év előtt is, amikor mint kezdő etnográfus hozzákezdtem az egykori Ecsedi-lápi népelet tanulmányozásához, már csak – ahogy egy ottani fiatal parasztlány jellemezte őket – avas beszédű vénemberek tudták személyes élményük alapján feltámasztani a régi, lépkörüli éltet.

Ahogy egyszer játékosan összeszámoltam annak a néhány tucat embernek az életkorát, akiktől adataimat gyűjtöttem, több ezer évet kaptam eredményként. Azóta ennek a – mondjuk – harminc embernek az életideje egy újabb évezreddel növekedett volna – ha még élnének. Persze, azóta már mindnyájan örökre megpihentek az égerfás temetők bálványokra emlékeztető fejfái, gombfái alatt, mert hiszen a legfiatalabb is köztük bizonyára több lenne ma száz évesnél.

E játékos számtanpélda nagy végösszegével egyszerre akartam azokat az időbeli távlatokat, amelyeket az idős néprajzi adatközlők, a paraszti múltnak ezek az eleven krónikái tárnak fel előttünk, valamint azt a ténytet, hogy a mai nemzedék előtt – még az ott lakók előtt is – az Ecsedi-láp fennállásának ideje hovatovább olyan távolinak tűnik, mint a kuruc-kor vagy a törökvilág.

De ugyanakkor rá akartam mutatni arra is, mekkora súlya, jelentősége, de egyúttal – sajnos – milyen kimért tartama van azoknak az éveknek (a legidősebb emberek életéveinek), amelyek egy ideig még hordozzák nemcsak az ecsedi-lápi, hanem az egész első világháború előtti, régimódi, százados elemeket is őrző paraszti életmód és kultúra emlékeit, s hogy milyen sürgős és milyen jelentő azoknak a hivatásos néprajzi kutatóknak és önkéntes gyűjtőknek a munkája, akik a paraszti múlt, e ma már inkább 70 év fölötti, mint alatti, élő tanúinak vallomásait meg akarják örökíteni az utókor számára.

A láp múltja

„A Nyíren-é vagy az Erdőháton” – olvassuk Fazekas Mihály Lúdas Matyijának bevezetőjében. Mármint hogy e tájékon esett meg valamikor Matyink furfangos históriája. Ugyan-e vidéken, Szatmár megye Szabolccsal határos szélén terült el az egykori Ecsedi-láp is. Ott hevert lustán a Kraszna ágyában, mint valami zöld-

bundás torzonborz óriás, aki évszázadokat, vagy talán évezredekkel aludt keresztül. Hátát a Nyírség dombjának támasztotta (arrafelé, ahol a nóta szerint Mátészalka gyászbán van), Feje a Szamos könyökénél, lába Nagykárolyon is túl, valahol az Érmelléken ázik, melynek vizét – ahogy Ady híres verséből is tudjuk – az Ecsedi-lápéval együtt viszi az Óceánba a Kraszna, Szamos, Tisza és Duna vize. Az óriás derekát Mátészalka magasságában a kocsordi út vékony szalagja fűzi karcsúra. Ez az egyetlen átjáró a lápon keresztül, amely egyúttal két részre osztja azt: az alsó Nagy lápra és a felső Kislápra.

A láp a Nyír felfordított teknője és a Szamosnak lerakott hordalékából saját maga által épített természetes gátja, földrajzi műszóval *törmelékkúpja* között összegyűlt vizekből keletkezett. Hogy ez nagyon régen lehetett, azt nem csak Anonymustól tudhatjuk, aki szerint a honfoglalás idejében Tas vezér ide, a Nagyláp közepére építette a neve szerint is a mocsártól védett és romjaiban ma is felismerhető *Saruvárat* (Sárvárat), hanem bizonyítja ezt az egyik lápszéli falu határában, a lápi tőzegtalajban talált úgynevezett *mérki raktárlelet* is. Ez a régészeti lelet különféle bronzszerszámoknak, mai szóval egy bronzkori vándoriparosnak a mintakollekciója, amelyet a tájon nem elég ismerős hajdani vándorlegény ejthetett be a már akkor is létező láp feneketlen sarába.

A Láp – virágkorában – huszonöt (?) falu határát érintette, *Szamosszegtől Domahidáig, Mérktől Porcsalmáig*. Persze az esőzésektől, árvizektől függően időnként kiterjedt, összehúzódott az árvizes terület. A XVIII. században, legnagyobb kiterjedése idején 100 000 holdat hódított meg ez a vízi birodalom, melynek a csikok és a halak, a darvak, a gémek és a szárcsák voltak az igazi földesurai.

Voltak községek, melyek határa csak kis részben érintette a Lápot – ilyen volt például *Mátészalka* is –, s voltak olyanok, amelyeket több oldalról is mosott a Láp vize. A legklasszikusabb lápi községek: *Ecsed, Tyukod, Kocsord* és a Román Népköztársaság területére eső *Börvely* voltak. Csak egy úton lehetett bejárni beléjük, mint *Börvelybe*, amelyet ezért a világ közepének mondtak; vagy pihenő vadkacsaként ültek a vizen, mint *Tyukod*, amelyet lakosai az árvizek ellen körgáttal kerítették körül. Hogy ez a nemkívánatos vendég mégis gyakorta beköszöntött hozzájuk, tanúsítja a környező falukban élő szólásmondás is, amely a bekövetkező nemszeretemen dolgokról azt tartja, hogy „*úgy várják, mint a tyukodiak az árvizet*”. *Kocsord* a *Nagyláp* és a *Kisláp* között, keskeny földnyelven, szinte a szigeten feküdt. *Ecsed* pedig, az egykori vár bevehetetlen erősségének helyén álló templomhoz csatlakozva, egy hosszanti dombháton feküdt, mintegy felvonóhídként védve az egykori vár kapuját, úgy viselve hátán a dombhát közepén húzódó egyetlen utca mellé épült házakat, mint a mondabeli cethal, amely a világot tartja hátán mindaddig, míg kedve nem szottyán a mélybe merülni.

A néphagyomány Lápba süllyedt községekről is tud, s ennek van is alapja, mert a régi oklevelek, régi térképek és még ma is élő földrajzi nevek több elpusztult község emlékét őrzik, s a *Kisláp* területén, *Tunyog* közelében még a XVII. században is létezett egy *Sándor* nevű, máig ki nem derített körülmények között elpusztult község. Nevét harminc évvel ezelőtt még őrizte az öregek emlékezetében az akkor már régóta szintén csak a nevében élő, *Sándori láp* dülönév.

A Láp kiterjedésének változásában persze a tudatos emberi tevékenységnek is része volt. Mégpedig nemcsak a lápos területek csökkenésében, hanem – érdekes módon – annak kiterjesztésében is. A hagyomány úgy tartja, hogy a Kraszna valamikor nem is a Lápon keresztül, hanem az Érmelléken folyt, egyenesen a Tiszá-

ba, s csak a Báthoriak ősei vezették Károly Róbert idejében az akkor még *Hűség várának* nevezett ecsedi vár alá, hogy megközelíthetetlené tegyék. De hétköznapi célok szolgálata is közrejátszott itt. A középkorban nagy gazdasági jelentőségük volt a folyók, patakok által hajtott vízimalmoknak. Ezek elhelyezését azonban – összhangban az árvízvédelem érdekeivel – általában gondosan szabályozták. Különösen fontos volt ennek szem előtt tartása a Kraszna és a Szamos esetében, amelyek vize, a saját törmelékkúpjából alkotott természetes gátak között, árvizes időkben magasabban folyat a mellékén elterülő földeknél. A törökvilággal bekövetkezett zűrzavaros időkben (Szatmárnak egyébként csak kis része került átmenetileg török uralom alá) a vízparti birtokosok nyakra-főre építették fel a Szamosból hol ki-, hol befelé folyó, úgynevezett *fokokon* a vízimalmokat, nem törődve vele, hogy az árvizek lezúdulása idején hogy önti és mocsarasítja el a fokokon kizúduló áradat a mélyebben fekvő területeket.

A lecsapolás

Az Ecsedi-láp létét, növény- és állatvilágának, s rajtuk keresztüllakóinak életét is a víz biztosította. De a víz –különösen a tavaszi áradások idején, mikor a messzi havas hegvek vizei zúdultak le a Tisza és a Szamos medrében – sok bajt is okozott. Nemcsak a földművelést tette lehetetlenné a tájon, hanem a vidék virágzó állattenyésztését is bénította.

Érthető, hogy a környékbeli földbirtokos nemesség, s különösen az egykori Ecsedi-uradalom jórésztét birtokló Károlyi család ezt nem nézhette tétlenül. A kiváló birtokszervező és nagyvonalú telepítő (Nyíregyháza újratelepítője és a Nagykaroly környéki sváb falvak benépesítője), gróf Károlyi Ferenc vezetésével már a XVIII. század közepén megindult az első, 1749-től 1751-ig tartó hadjárat az Ecsedi-lápot tápláló, zabolázatlan vizek ellen. Ez alatt a három év alatt több ezer, az érdekelt Szabolcs és Szatmár megye által kivezényelt jobbágy dolgozott 3–3 napot a lecsapolási munkálatokban. Meg is látszott a munka eredménye, de csak rövid ideig. A lecsapolás mérnökiileg nem volt kellő módon előkészítve, s a megye és Károlyi által biztosított pénz (kb. három – három ezer forint) is kevésnek bizonyult a hatalmas munkához. A folytatás elmaradt, s a kiásott Kraszna csatornát, az úgynevezett Károlyi Ferenc vágását újból benőtte a nád és a sás, néhány év múlva alig lehetett megtalálni.

Sokban hasonló volt a helyzet a húsz évvel később, 1778-79-ben kezdeményezett második, nagyobb szabású lecsapolási akciónál, mikor is Károlyi Ferenc fia, Károlyi Antal, jórészt a saját költségén, újból elindította a lecsapolás munkálatait. Károlyi napi 5 garas napszámot fizetett az önként jelentkezett vagy a két érdekelt megye által kirendelt jobbágyoknak, s kereken 16 600 Ft-ot áldozott a költségekre.

A Kraszna részben új medrét először 24 ökör által vont hatalmas, kétszárnyú ekével szántották fel. A kiszántott földet kosarakban, tekenőkben hordták a leendő partoldalba. A vízfolyást eltorlaszoló fatörzseket, gyökereket, malomgát céljára levért cölöpöket kötelekkel vontatták, varsaknak és hujérnak (hévér) nevezett gépezettel húzták ki. Bizony, mikor a lápra értek, megnehezedett a munka. Éjjel-nappal hol térdig, hol övig kellett dolgozniuk. A láp vágására nagy, varjúnak, medvének nevezett lápi kaszákat, félhold alakú lápmetszőket, csáklyákat használtak. Az ingólápot felszeletelték, s úgy hordták ki a part képzésére. A jobbágyok – ha hinni lehet a feljegyzéseknek – jókedvvel végezték a nehéz munkát. Talán értékelték,

hogy nem robotban, hanem napszámért dolgozhatnak, s talán azt is érezték, hogy bizonyos mértékig maguknak dolgoznak.

Bár ilyenformán sikerült kb. 17 000 öl hosszú csatornát létesíteni, illetve kitisztítani, ez még mindig kevés volt, s a szűklátóköri földbirtokosok ellenállása megghiúsította a szép eredmények tartósítását. Nagy ellenkezést váltott ki ugyanis belőlük, hogy Károlyi – királyi biztosi hatalmával élve – széthányatta a víz lefolyását akadályozó, jól jövedelmező malmaikat, továbbá, hogy Károlyi a szárazzá váló földek jelentős részét a „publikumnak”, az érdekelt faluközösségeknek szánta.

Ezért – bár a munka a következő években is folyt, a megye által kivetett jelentős összeget (kb. 200 ezer forintot használtak fel) mégis csak a lecsapolás „harmadik menetében”, a XIX. század utolsó öt évtizedében sikerült végre tartós eredményt elérni. Ekkor ugyanis – miután 1894-ben megalakult az Ecsedi-láp lecsapoló társulat – új medret vágtak a Nyírség-széli keményebb talajban a Krasznának, elvezették mellékveit is, s ennek érdekében nagyszabású csatornarendszert hoztak létre. A már korszerű, gépi berendezéseket is használó munka 66 km. hosszú csatornát hozott létre, öt és fél millió köbméter földet mozgatott meg, öt és félmillió forintba került.

A XX. század első évére megpeccsételődött az Ecsedi-láp sorsa: 80 000 hold mocsaras terület vált alkalmassá mezőgazdasági művelésre.

Harc a földért

A jobbágyok nemcsak a lecsapolás munkájából vállaltak oroszlánrészt, hanem verejtékes munkával, s kényszerű, ravasz titkolózással kellett megnagyobbítaniuk a kaszálható, esetleg a mezőgazdaságilag is művelhető területeket. Nagy szükségük volt erre, mert hiszen egyes határokon szinte semmi, vagy csak igen kevés magasabb fekvésű terület volt.

A régi határtérképen, a rétdoldali részen erekkel szabdalt háttal legelők láthatók, a rétben náderdő, rekettyés, égeres goroncok, ingólápok.

Az Ecsedi-határ és a jobbágyság helyzete.

A százéves úrbéri per.

Földszerzés, földelveztegetés, [tanyásodás.

Zsombokoló munka.

A lecsapolás félmunkája.

Prikurics, lépégés].

Nád-, gyékény-, tökedények, szerszámok, építkezés, temetők

A láp közelsége a faluk külső képén is felismerhető volt. Nemcsak az erdélyiesen magas tetejű házak nád, vagy gyékény süvegei, hanem a nádból készített kerítések, a melléképületek tapasztatlan, karcolt nádfala, a kemencék tetején lapos nádkosárban szárított aszalt gyümölcs, sőt a nádszálakból összefűzött falvédő anyaga is mind a határból került ki. Nem beszélve a házak falában és a mennyezetben elrejtett nádkötegekről. A 2-3 méteres, 2 ujjnyi vastag, fiatal bambuszra emlékeztető nádszálakból, a nyíri részekre eső falvakban még szőlőkarót is készítettek.

A háztartásokban többféle, még a nádénál is változatosabb felhasználáshoz jutott a gyékény. Másutt vesszőből készült kosárféléket, de más házieszközöket is a bőségesen rendelkezésre álló és könnyen megmunkálható gyékényből készí-

tették. Tyukodról például azt mondták, hogy ott még a pap is gyékényt köt. A gyékénymunkához minden házban értettek, saját szükségletére mindenki maga készítette el a gyékény tárgyakat. A falu szegényemberei közül, akiknek semmi földjük sem volt, sokan kiváló specialistái lettek a gyékényfonásnak. Az ilyeneknek Ecsedben, Börvelyben még szövőszékük is volt az ekhósszekérre való gyékényponyva szövéséhez. Készítményeiket a szomszédos Erdőháton és Tiszaháton is szívesen vásárolták. Nemcsak a másutt is ismert kosárféléket készítettek, hanem a gabona és más szemestermények tárolására szolgáló nagy, hordószerű kasokat is. De akadt a házakban gyékényből készült, koporsónak nevezett szalonnás kosár, mőzeskosárhoz hasonló bölcső, kisgyermeket állni tanító állóka, sőt a farsangi maskarások öltözetéhez tartozó huszárcsákó is.

A rétdoldali háztartások másik jellegzetessége volt a tökedények használata. A fűzfa gűzsből csavart kantárba, úgynevezett kosornyába kötött csikostők ott volt minden házban, de emellett a babot, borsót is ilyen tökedényben tartották a padláson. Tökből készült a sőtartó is. Ezt még az 1930-as években is megtaláltam a rétdoldali házakban. A neve még akkor is csikostők, csiktők volt. Tölcsért, egyebet is készítettek csiktökből.

A régi pákászserszámokat is elő-elő vették a fészerből. A lăpvăgót és a lăp-metszót a földmunkáknál alkalmazták, s még hallottam olyan öregemberről, aki jeges időben a csizmája alá kötötte a régi nádvágások idején rendszeresen használt körmös jégpatkót, s úgy ment a kűtra vízért.

A lăpvidéki építkezés néhány jellemző vonásáról a nád felhasználásával kapcsolatban már szóltam. Jellegzetessége az egykori utcaképet az egy szál fából készített, úgynevezett tőkéskapu is, ami olyan volt, mint egy vízszintesen elforgatható, alacsonyra helyezett kűtgém. De tiszta faházakat is építettek az igényesebb lăpvidéki lakosok. Jó harminc évvel ezelőtt [1930-as évek] még jártam egy bocskoros nemes 200 éves faházában, mely bizonyára rangos épületnek számított a maga idejében, de ajtajának szemöldökfájába majdnem beütöttem a fejemet, s helyiségei szinte miniatürizáltak hatottak. Tölgygerendákért nem kellett messze menni, hisz a megyében hatalmas erdőségek terültek el. Az öregek még emlékeztek rá, hogy a Tiszahátról. Erdőhátról egészen Szatmárnémetiig erdőben lehetett megtenni az utat. Nem csoda tehát, hogy a sok tekintetben erdélyies Szatmár megye szépen faragott, vésett kűtgémeinek, kapubálványainak az Ecsedi-lăp szélén is megtaláljuk a képviselőit. Sőt egyik klasszikus ecsedi-lăpi községben, a részben székely eredetű Börvelyben a monumentális faépítkezésnek valaha messze földön híres mesterei éltek. A csűfondároskodó mondás, amely szerint a bűrvelyiek valaha kiirták a templomokra, hogy „épűlt itt helyben, Bűrvelyben”, tulajdonképpen ennek emlékét őrzik. A régi fatemplomok ugyanis szállíthatók voltak, mai szóval élve sokszor „előre gyártott elemekből” készítették el őket messze vidéki faragóemberek. A bűrvelyieknek azonban erre nem volt szükségűk, ők nyugodtan kiirhatták volna templomukra, hogy: „Épűlt itt helyben, Bűrvelyben.”

Szatmár megye híres hangulatos temetőiben itt-ott még megtalálható, ősi bálványokra emlékeztető fejfák művelődéstörténetűnk és népművészetűnk egyaránt értékes emlékei. A rétdoldali temetők közül a Román Népkűztársaság területére eső Bűrvely temetője képvisel sajátos szint.

Itt az 1940-es évek elején még megörűkíthettem azokat az emberderéknál vastagabb tölgyfából faragott művészi fejfákat, amelyek egyrészt arról nevezetesek, hogy más formájű közülűk az, amelyik a férfiak, és más, amelyik a nűk sírján áll.

Másik nevezetességük pedig az, hogy – különösen az asszonyfejfáik emberalakot utánzó, másutt is megtalálható ősi sírjeleink közül a legszebbek közé tartoznak. Ezeket a fejfákat ott gomfának (gombfának) nevezik. Ez az elnevezés – Börvely népi kultúrájának több más, a szomszédos községektől különböző elemével együtt – a Székelyföld felé mutat. Többek között így nevezik a szakirodalomban kopjafa néven ismert fejfákat Háromszék megyében is. Kiderült, hogy nemcsak az elnevezés azonos a háromszéki fejfákéval, hanem a fejfák formája is. Ebből kiindulva sikerült megállapítanom, hogy ezeket a fejfaformákat Börvely már említett székely telepesei hozták magukkal. Írásos bizonyíték is van ugyanis arra nézve, hogy amikor a börvelyi reformátusok a neve szerint is háromszéki eredetű Bodoki Henter Mártont választották meg papjukká, vele együtt híveinek jelentős része is átköltözött Börvelybe, s meghonosította, és hosszú ideig megőrizte előbbi népi kultúrájának több elemét. Így például az úgynevezett székely harisnyához hasonló, szűrposztóból készített szűk nadrágot, a házépítés kalákás szokását, s bizonyos eszközök, tárgyak elütő elnevezését.

Szövés-fonás, népviselet

A gyékénymunkák mellett meg kell emlékezni a szövés-fonás házimunkájáról is. Ha nem is volt ez olyan nagyarányú itt, mint a Szamosháton, itt a Lápvidéken is minden faluban lehetett látni „kenderből tornyot”, azaz a furfangos találós kérdésre adandó válasz szerint egy-egy dombosabb helyen, a falu tornyától látótávolságnyi-ra mindenütt észlelhetők voltak a kenderföldek haragoszöld, átható illatú foltjai. S különösen a lecsapolás után nyár végén valósággal úsztak a kenderillatban a lápvidéki falvak is az udvarokon száradó kenderkúpacoktól, s erre is, arra is csatogott az a szerszám, az a szerszám, amiről a kocsordi találós kérdés azt kérdezi, mi az: „Erdőn vágják, falun szól? (kendertörő).

A börvelyi kender (kikészítő) gyár.

A szövés-fonás foglalkozási körét még egyszer érinteni fogjuk a lápvidék néphit-és szokásvilágáról szólva, de továbbvezet ez a témakör a népviselet területére is.

Népviselet

A lápvidék ruházkodásában a férfiak viselete volt a jellegzetesebb. Ez a kismemesi öltözködés egyes elemeit is magában olvasztó ünnepi téli viselet – pörge szélű darutallus, úgynevezett károlyi kalapjával, fekete vagy szürke posztóból, szövétből készült, magyar szabású, „pászos” nadrágjával, zsinóros ujjasával sokáig fennmaradt. Idősebbeken még az I. világháború után is lehetett látni. A börvelyieket megkülönböztette a székelyek úgynevezett harisnyájához hasonló, szűrposztóból készített nadrágjuk. A férfiak nyári ünneplője is mutatós volt. A térdig érő rojtos gyolcs gatyá, a lobogós, slingölt ujjú ing, amelyhez fekete, gombos mellényt: pusztlit viseltek, jól érvényesült a táncban. Oldalvarrott, ráncolt szárú csizmát viseltek hozzá, vagy – mint a rátartibb tyukodiak – ráncostokút, gavalléros sarkút, sarkantyúval. A nők ünnepi viselete kevésbé volt jellegzetes, s jobban alkalmazkodott a városi hatásokhoz, mint a férfiaké.

A nyári hétköznapi viselet férfinál-nőnél egyaránt házivászonból készült: férfiaknál ing és gatyta, nőknél pendely és ingváll, egyszerű szoknyával, s ehhez lábbeliként – különösen az ecsedieknél – nem csizma, hanem bocskor.

Szűrt ezen a tájon nem viseltek. Helyette prémes állatbórhöz hasonló, de gyapjúból kallott szótt guba volt a hideg idők felső ruhája. A lápvidék népe fekete gubát viselt, megkülönböztetésül a tiszahátiak fehér színű és a szamoshátiak szürkés, úgynevezett darugubájától. A módosabbak göndörszórú, úgynevezett fürtös gubát viseltek. Az asszonyok is jártak gubában, sőt szokásban volt, hogy a gubát újkorában az asszony viselte, s csak később „örökölte” tőle a férfi.

Hiedelemvilág

Vessünk most egy pillantást a lápvidék hiedelemvilágára! A babonákban való hit természetesen itt is fokozatosan zsugorodott a két világháború között, de ha nem is a gyakorlatban, hanem ez emberek tudatában, hogy úgy mondjuk muzeális értéként, még most is sok minden fennmaradt és megörökíthető az ősi hitvilág töredékeiből.

Vidékünk hiedelemvilága lényegében azonos volt a tágabb környékével. De hogy például a boszorkányhit emlékei, a boszorkánytörténetek itt hosszabb ideig szívósan továbbéltek, abban szerepe volt az ecsedi várhoz fűződő boszorkány-hagyománynak is. Már egy 1607-ből fennmaradt feljegyzés azt írja, hogy a gonosz szellem a várban követ hajigált az emberekhez, összecserélte az ételeket, s a későbbi néphit szerint úgy szálltak ide gyűlésbe seprőnyélen a boszorkányok, mint másik nevezetes találkozóhelyükre, a Gellért-hegyre. A csengeri határban s még másik két környékbeli határban emelkedő Égetőhát is segített fenntartani e tájon a boszorkányok emlékét.

A Felső-Tisza-vidék honfoglalás-kori eredetű táltos hiedelemkörének jellemző alakja az ördögös kocsi. A róluk szóló történetekből már egész kötetre valót gyűjtött össze a néprajztudomány. A néphit e természetfeletti erővel felruházott alakjáról sok mindent tudnak az Ecsedi-láp vidékén is. Így például a györtelki Tömpe Józsefről, akinek nem kellett se kocsi, se ló, szekeret vagy lovat rajzolt a földre, ráült, s eltűnt a levegőben. Nem szükséges annak az eljárásnak az ősiségét bizonygatnunk, amely szerint a tunyogiak az 1920-as évek végén még lókoponyát tartottak a padláson, mert az megvédte a házat minden bajtól. Hajdanában még megyeszerte biztosnak hitt eljárás volt, hogy a szeretőjének megnyerni kívánt leányt kapcája főzésével kényszerítette a leány megjelenésre. Ezt a babonás szokást – mint ismeretes – Arany János is megemlíti Vörös Rébék című balladájában.

A nyírfához, finnugor rokonságunk szent fájához fűződő hiedelmek közül is érdemesnek tartok egyet megemlíteni. A férjhez menni kívánó mátészalkai leány – egy 1920-as évekből származó gyűjtés szerint – újév szombatján kimegy az erdőbe, s amelyik nyírfagallyra a legutolsó napsugár esik, azt levágja, s koszorúba görbítve a fejére teszi; aztán hazaérve az ágat beteszi a dunnájába, mondván: „Hozd el ez én vőlegényemet, mert amíg el nem hozod, itt száradsz!”

Sajátos helyi magyarázata van annak, hogy a lápvidéken a lidércclángot (villódzó mocsárgázt) elátkozott mérnöknek tartják és nevezik, a lecsapolás utáni földszerzési csalárdságok emlékeként. Arany János hamis tanújának esete is megismétlődött Urában a néphagyomány szerint, a láp lecsapolása után. Az egyik tanú ugyanis

bocskorába tett más határbeli földön állva esküdött meg arra, hogy nem urai földön áll.

Ezek a most említett párhuzamok is mutatják, hogy a lápvidék és általában Szatmár népi kultúrája, mint a valamikor Erdélyhez tartozó, úgynevezett Partium része, Arany János bihari szülőföldjével közös, erdélyies elemeket őriz.

A szövés-fonás már említett lápvidéki jelentőségére utalva megemlítenék még néhány, ezzel kapcsolatos hiedelmet. Ezeket a két háború között jegyezték fel, de azt hiszem, még ma is szívesen megtartanák őket az asszonyok. A kislány bölcsőjébe régente orsót tettek a lápvidéken, hogy jó fonó válják belőle. Tunyogon és Porcsalmán azt tartották, hogy ha az asszony nem szánkázott az elmúlt télen, nem nő meg a kendere, s minél messzebbre szánkázott, annál magasabbra nő. Porcsalmán úgy tudták, hogy húshagyó kedden rétest meg fánkot kell sütni, hogy fás ne legyen a kender.

Népszokások

A fonóbeli hiedelmek átvezetnek bennünket a népszokások világába. Tudjuk, hogy ez a társas munka országszerte színhelye a fiatalság játékaiknak és mókáinak. A szatmári farsangi fonók nevezetessége a még szinte napjainkig élő alakoskodó játékok, az úgynevezett farsangok hagyománya. Ilyen, különféle ember- és állatjelmezbe öltözött maskarák az ecsedi-lápi fonókban is megjelentek hajdan. De a fonóélethez kapcsolódott az Ecsedi-láp vidékén egy másik színes szokás is.

Nagykárolyban – még az I. világháború előtt – délután 2 órától 4 óráig tartott az úgynevezett fizetések (kalákás) fonás. Ha a leányok a nagy tereferé között nem hallották meg a négyórás harangszót és továbbfontak, a fonóház előtt várakozó legények lámpát gyújtottak, fedőt vertek össze, kolompoltak, s közre véve a lányokat, így kísérték őket hazáig. A menetet egy lóhátas legény vezette, s természetesen a gyerekek ujjongó serege zárta be.

A kender feldolgozás egy másik társas munkája volt az úgynevezett dörzsölő. A leányok mezítláb, táncoló mozdulatokkal finomították tovább a törővel már megtisztított pászmákat. Ez nevezetes szórakozása volt a fiatalságnak, s a társas dalolásnak is eleven alkalma. Az 1930-as években még alkalmam volt látni egy görbe ház tornácának mellvédjébe fogózkodó, ritmikus mozdulatokkal dolgozó lányokat, s velük szemben a legények csoportját, akik dalaikkal szórakoztatták a lányokat, s szinte muzsikát szolgáltattak a táncszerű munkához.

Társas munkáról szólva megemlítem, hogy az Ecsedi-láp vidékén elevenen élt az Erdélyből ismeretes többféle kalákás munka s a vele kapcsolatos táncmulatság is. Így például arató kaláka Tyukodon, vagy a házépítő kaláka, amikor a ház tetőszerkezetét állították össze és emelték fel kollektív segítő munkával. Ezt Börvelyben állításnak nevezték.

De az ünnepekhez fűződő szokásoknak is voltak említésre méltó mozzanatai. Ilyen volt például az, hogy Ecsedben, betlehemezés idején (akárcsak Mezőkövesden) lányok vitték a betlehemet. Vagy az – s ez megint Erdély felé mutató párhuzam –, hogy a mátészalkai és az ököritői betlehemesben egy olyan dallam is szerepel, amit Nagyszalontán a Csáki bíróné balladához kapcsolódva talált meg Kodály Zoltán.

A legszínesebb szokások természetesen a lápvidéken is a farsanghoz, a húshagyó keddi mulatsághoz kapcsolódtak. Így például itt is ismerték a korábban csak Dunántúlról ismert tuskóhúzást, melyet Csokonai is leír a Dorottyában.

Nagykároly vidékén meg húshagyó délutánján a legények szalmaruhába öltözve, kezükben suhogó vesszővel végig futkározták a falut, s akit találtak, sorra vesszőzték.

Szatmárban, s általában a Felső-Tisza vidékén valaha híres-szép hímestojásokat készítettek húsvétkor. A locsolkodás kedves szokása – melyről Móricz Zsigmond, tiszaháti gyermekkori emlékei alapján olyan bájos novellát írt Hét krajcár című, nagyszerű kötetében – a lápvidéken is hasonlóan ment végbe, de egy máshonnan kevésbé ismert szokásélem is kapcsolódott hozzá. Ez a Húsvét vasárnap esti kántálás volt. Ecsedben és Kocsordon ilyenkor nem rigmust mondtak, hanem a locsolkodásról verset énekelték a házról-házra járó gyermekek.

Még egy érdekes lakodalmi szokásról emlékeznék meg. Ez a lánylopás Ecsedben megmaradt szokása. Ott ugyanis, ha szülők nem akarták a lányt a legényhez hozzáadni, az egyszerűen megszöktette, s így állította kész helyzet elé a szülőket. Ennek az eljárásnak meg volt az a gyakorlatias velejárója, hogy meg lehetett vele takarítani a lakodalmi költségeket.

Hasonlóan mozgalmas látvány lehetett a tuskóhúzatás felső-tiszai rokona, a Szatmár-Bereg szerte gyakorolt, húshagyó esti szűzgulya-hajtás. Ebben a legények nagy ostorpattogtatással, „kongózással”, kiabálással hajtották be a farsangon férjhez nem ment lányok udvarába a kolompokkal, s más zajkeltő eszközökkel felszerelt, szűzgulyának nevezett gyermekereget, bekiabálva a házba, hogy

*Akinek van eladó lánya
Hajtsa ki a szűzgulyába.*

Hasonló szokás volt az óév esti nyájfordítás, melyet gyermekkori emlékként így irt le Nagykároly parasztnegyedéből Szendrey Zsigmond, a magyar népszokások és a szatmári népi kultúra kiváló kutatója: „Óév estéjén, kolompokkal a kezükben sorba áll a falu gyermekerege. Háztól házig mennek, s a vezető engedélyt kér: szabad-e a marhát megfordítani? Igenlő szóra a gyereksereg éktelen kolompózásba, kiabálásba és ostorpattogtatásba kezd. Abban a házban, hogy ha ettől a marha felébred és a másik oldalára fordul, bő és szerencsés szaporodása lesz az új farsangig.”

Tudjuk, hogy sok népszokásunkban megtalálható a zajkeltés az ősi néphit szerint gonoszűző jelentőségű. Lehetséges, hogy az említett szűzgulyahajtás is ilyen célzatú volt eredetileg, s talán egy ősi tavaszköszöntő szokás töredéke, mely az idők folyamán kapott a tuskóhúzáséhoz hasonló, vénlánycsúfoló szerepet.

Nyelv, monda, mese

A lápvidék népi kultúrájának egyik nagy értéke népnyelvének gazdagsága és fordulatossága. Az eddigiekben már igyekeztünk ebből valamelyes izelítőt adni. Érdemes felfigyelnünk azonban arra a még kevésbé ismert és kiaknázott beszédkultúrára, amely nemcsak a lápvidék, hanem a szomszédos Szamoshat és Tiszahat népére is annyira jellemző, s amely nemcsak az itteni népköltészeti alkotásokat teszi tanulmányozásra különösen érdemessé, hanem amely Móricz Zsigmond művei révén irodalmi nyelvünket is megtermékenyítette. (Tudjuk, hogy a fiatal Móricz Zsigmond, a Kisfaludy Társaság megbízásából beható népköltészeti gyűjtést is végzett a szatmári tájakon.)

Az Ecsedi-lápi és a tágabb szatmári mondakincs még koránt sincs feltárva, de máris tudjuk, hogy például az Ecsedi vár köré nemcsak az említett boszorkány-történeteket szötte a népi képzelet, hanem a vár köré sűrűsödtek a Bátor-mondák is. Az Ecsedi-láp sárkányát legyőző nemzetségalapító hős alakja termékenyítőleg hatott a mondaképződésre, mint Báthori Gábor zabolátlan, szélsőséges egyénisége, akinek sorsát a nép száján élő történetek összekapcsolják a gonoszul tivornyázó vörösbarátokéval.

A vidék mondavilágának legfőbb hősei azonban az ecsedi vár és az óriási ecsedi uradalom későbbi birtokosai, a Rákócziak, s elsősorban a kurucok vezérlő fejedelme, Rákóczi Ferenc. Számptalan történetet ismer róla a nép: a lovára fordítva veri vert aranypatkóról, elrejtett kincseiről, az ecsedi várbul kivezető alagútjáról, sőt még elrabolt leányáról is. Abban a hatalmas kiadatlan anyagban, amelyet egy kiváló néprajzi kutató, Ferenczi Imre irányítása és egy buzgó önkéntes gyűjtő, Molnár Mátyás vajai ált. isk. tanár kitűnő szervezésében a nép között élő kuruc hagyományokról Szatmárban összegyűjtöttek, szépen van képviselve az Ecsedi-láp vidéke is.

De nemcsak a lápvidéki mondák nevezetesei, hanem a mesekincs is. Éppen mostanában jelenik meg egy lápszéli mesélőnek, a valóságban is a mesék világában élő szamoszegi Ámi Lajosnak több kötetet kitevő meseanyaga az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény kiadványsorozatában. De Tyukodon és Csenger mellékén is gyűjtöttek meséket, s ezek különösen kitűnnek előadásmódjuk, nyelvük költőiségével és zeneiségével.

Néhai Csúry Bálint, a neves nyelvjárás-kutató fedezte fel úttörő tanulmányában a szamosháti nyelvjárás zenei jellegzetességét, a szamosháti mondat hanglejtését. Ezt a nyelvjárást beszéli az Ecsedi-láp környékének népe is. Szendrey Zsigmond, a magyar folklór és a Szatmár megyei néphagyomány nagyérdemű kutatója már az 1920-as években felhívta a figyelmet a szatmári mesék párbeszédesei részének ritmikus voltára. Legújabbban Kovács Ágnes részletesen elemezte, mondhatni leköttázta az egyik Tyukodon gyűjtött mesét. A mese talán legrégebbi mesehősünkről, Királyfia Kis Miklósról szól. Talán legrégebbi tündérmeséink egyik képviselője ez, melynek változatai az Árpád-kori Királyfia nemzetség valamelyik tagjának kalandjait tartalmazó história elemeiből alakultak ki a nép között. A Tyukodi pajtás egyik lejegyzett változata azért is érdekes, mivel e mese egyik változatát Bercsényi Miklós főgenerális és maga a nagyságos fejedelem is ismerte. 1705-ben azt írja Bercsényi Rákóczinak: „Ezt Isten s a szerencse próbául hozta... kezében Fölségednek, mint Király-fia Kis Miklósnak az aranypatkót, s igazán úgy van: ha elveszed is, megbánod, s ha nem veszed is, megbánod – de mégis jobb, hogy fölvedd!”

Rákóczi pedig ezt írja egyik levelében Bercsényinek: „Hubert relatioján eligazodni, igenis nem lehet; ez úgy látom, királyfia Kis Miklós historiája; ezért, si potem, potem, si nom potem, nem potem.”

Népdalok

A lápvidék népzenei vonatkozásban is tartogat meglepetéseket. Sikerült itt megtalálni a gyűjtőknek a kuruc kor zenei emlékeit is, a mindnyájunk által jól ismert Tyukodi pajtás földjén. Itt ugyanis az országosan ismerttől eltérő dallammal is énekelik a tyukodi nótát. Ezt a dallamot egyébként egy rokokó hangulatú virágének szöveggel is feljegyezték Tyukodon. Így kezdődik: egyszer én is kedvemre éltem... De labanc-ellenes, XVIII. századi ízű dalt is találtak Ecseden. Ez így szól:

*Ne szeresd galambom
A német hadnagyot:
Bugyogója vagyon,
Menykő csapja agyon.*

*Inkább szeresd rózsám
A bajuszos magyart,
A bajuszos magyar
Subájába takar.*

A kuruc költészet egyik legszebb dalát is az egykori Ecsed vára alatt találta meg az 1930-as években a kiváló zenefolklorista, Lajtha László. Ebben a Hallgassátok meg megyarim, amit beszélek... dalban már a lehanyatló kuruc zászló közül emelkedik ki hazafiságunk örök ihletőjének, Rákóczinak ragyogó alakja. Ezt az ecsedi Rákóczi nótát 1963-ban újból magnószalagra vette egy kiváló önkéntes gyűjtő, Dancs Lajos ecsedi pedagógus. A tyukodi nóta és a Rákóczi nóta variánsai, elemei az ország más részein is felbukkantak. Fontos szerepük van ezeknek a dallamoknak a verbunkos zene, a Rákóczi-induló és az új magyar népdal stílus kialakulásában.

A kuruc kor emlékei mellett a betyárhagyomány is számos darabbal szerepel az Ecsedi-láp környékének dallamkincsében. Ezen a vidéken talán más tájakénál indokoltabban fordult a nép érdeklődése a betyárköltészet jobb sorsot érdemlő kiemelkedő ősei felé. Nemcsak azért, mert a láp nádrengetege minden időben jó búvóhelyül szolgálhatott a szegénylegénynek, hanem talán azért is, mivel a népi emlékezet valahogy megőrizhette a betyárrá kényszerült egykori hajdúk és kuruc talpasok emlékét. Történeti adatok is szólnak arról, hogy a megyék ezen a tájon is üldözték a szabadalmas hajdú-helységekbe szökdöső jobbágyokat.

Az Ecsedi láp vidékén több változatát gyűjtötték össze az Alföldön ismert betyárdaloknak, de van köztük olyan is, amelyik a vidék legnevezetesebb betyárjának, Geszten Jóskának hírét örökítette meg. Fekete-gyűrű fa sátor / Kiben Geszten Jóska táncol – mondja az egyik betyárnóta kezdet, megőrkítve számunkra a vásárok font falú (a feketegyűrű hajlékony vesszőjű bokorféle) kocsmasátorban mulatozó betyárok képét.

Börvelyben az 1940-es években magam jegyeztem fel egy Geszten Jóskáról szóló szép dalt, mely szeretettel őrzí nemcsak Geszten Jóska emlékét, hanem a szatmári férfiak előbb már említett kedvelt ruhadarabjának, a gubának a nevét is:

*Gesztén Jóska oly híres volt,
Hogy még koporsója sem volt,
Ott nyugszik a föld gyomrába,
Egy kis fekete gubába.*

Táncok, táncélet

Az Ecsedi-láp peremvidéki fekvésével, táji elzártságával, történelmi helyzetével és társadalmi helyzetével magyarázható népi tánc kultúrájának gazdagsága és színessége is. Itt még él a magyar népi párostáncnak az a képviselője, amelynek még megvan méltóságteljes lassú része, s amelynek jellegzetes figurái a daliás férfiak

szólótáncból kerültek a párostáncba. Ez a rétdoldali nevével is jól jellemzett, magyar verbunknak nevezett, jellegzetes népi tánc férfi szóló vagy férfi páros és vegyes páros tánc formájában még ma is megelhető Ecsedben vagy Tyukodon. Ecseden még fiatalember is akad, aki eltanulta az öregektől virtuóz figuráit. Ez az a tánc, amely kialakította az egykori toborzó huszárok világszerte híres verbunkos táncát, s amely egyúttal vissza is kapott elemeket a verbuváló katonák gyakorlatában kicsiszolódott, jellegzetes stílusú, férfias táncból.

A lépvidék táncművészetének egy másik érdekes műfaja a botos pásztortánc egy sajátos formája. Ebben az egész Észak-Tiszántúlon megtalálható táncfajtában él a legelevenebben a régi magyar fegyvertáncnak az úgynevezett hajdútáncnak az emléke. A szatmári és a szabolcsi pásztorok botostáncaiban határozottan kardvágásszerű botforgató mozdulatok élnek, s van olyan páros botoló táncuk, amely valóságos stilizált párbajnak tekinthető. Sőt, ahogy például szabolcsi pásztoroktól hallottam, a valóságos verekedésekben is hatalmas, az ellenséget távoltartó fegyver a virtuos ügyességgel forgatott pásztorbot. E botos táncok férfi és nő által járt páros változata érdekes módon az ecsedi lép környéki cigányság körében maradt fenn. Ebben a táncban a nőnek nem kis ügyességről és bátorságról kell tanúbizonyságot tennie, amikor férfi partnerével szemben – ahogy itt mondják – „bot alá” táncol. Az Ecsedi-lép vidéki botos táncokban alighanem benne él az egykori nagykirályi hajdúság és a szatmár-beregi kuruc talpasok táncos hagyománya, s egyáltalán nincs kizárva, hogy a környékbeli cigányság – akik az ecsedi vár egykori fegyverkovácsai leszármazottjainak mondják magukat – valóban a vár fennállásának idejéből származó fegyvertánc-elemeket őrzött meg számunkra ördögi ügyességet kívánó, virtuóz táncában. Igazat kell adnunk a porcsalmi cigányok egyik híres táncnótájának, amely azt mondja:

*Ördög van a botomba,
Virág a kalapomba...*

Sajnos, ma általában már csak néhány idősebb táncos tudja igazán ezeket a szép táncokat, de hogy milyen gazdag lehetett valaha e vidéken egy-egy falu tánckincse, azt megítélheti, aki csak egyszer is látta az ököritói népi együttes magával ragadó szereplését, amely egy kompozícióba foglalva mutatta be a falu hagyományos páros, szóló és botos táncait. A padlón jégesőként kopogó virtuóz táncukra, s egész táncos repertoárjukra valóban ráillik a gyöngyösbokrétás időben született „fergeteges” elnevezés. Az 1910-ben bekövetkezett, szomorú emlékeztető ököritói nagy tűzvész is jellemző módon egy bál alkalmával keletkezett. Mondhatni az egész falu fiatalsága bennégett akkor a hatalmas csúrból bálteremmé alakított, lecövekelte kapujú faépületben. Attól kezdve évtizedekig nem tartottak táncmulatságot Ököritón. Mégis, csodálatosképpen fennmaradt a táncos kedv és táncstudás a faluban, s fennmaradtak a táncok is. Mikor a két háború között, a Gyöngyösbokréta helyi csoportjának megalakulásával újból táncolni kezdtek Ököritón, a nézőket elkápráztatta az egész vidék tánckincsét méltóképpen reprezentáló táncanyag.

Az Ecsedi-lép vidékének és a tágabb szatmári-nyíri tájékok gazdag tánckincséből merített, sajátos előadásmódú, cigányos temperamentummal felfokozott tempójú táncainak köszönheti sikereit a nagyhírű, külföldön is sikert aratott mátészalkai cigányegyüttes is. Hála a tánckutatók buzgóságának, a híres-szép szatmári táncok nagy részét sikerült filmszalagon megörökíteni, de azért sok neves, azazhogy

névtelen jótáncos táncstudása megörökíten maradt. Így például a legendás híriú cigánylegényé, Táncos Janié is, akiről a botos táncok megítélésében igazán szakértőnek számító porcsalmi cigányoktól hallottam vagy húsz évvel ezelőtt, mikor azt kérdeztem tőlük: kik járnak szebben a botlót, a pocsalmiak, vagy a tyukodiak, azonnal rávágta: hogy a tyukodiak – s ez nagy szó volt egy porcsalmi cigány szájából. De mindjárt hozzátették, hogy a tyukodiak tánca is semmi ahhoz képest, ahogy Táncos Jani tudja járni. Jaj – mondta az egyik cigány menyecske –, csak látta volna, amikor Táncos Jani az asztal tetején táncolt a két kis feleségivel, sírva fakadt volna a gyönyörűségtől!

Az Ecsedi-láp vidéke azonban nemcsak pompás táncokat, hanem a táncal együttélő, nagymúltú táncos szokásokat is megőrzött számunkra. Jellemző volt például a lépvidék táncmulatságaira a szőlőtáncok kiemelt szerepe. A mulatságok – mielőtt a táncmesterek elterjesztették volna a városi szokásokat – a legények szőlőtáncával kezdődtek, s csak azután intettek a legények a leányok várakozó csoportja felé: „gyere Mariska, vagy Juliska!” A mulatságok résztvevői később is szívesen látták, ha egy-egy legkiválóbb táncos eljárta a verbunkot. Sokszor nem egy liter bort is fizettek az illetőnek. Mikor egy-egy ilyen jótáncos legény, darutollas kalapját félrevágva, sarkantyúját pengetve megindult a zenészek felé, minden szem feléje fordult. „Fordítsd rá a rézhúrra!” – kiáltotta a legény. Azért kellett a legmélyebb hűron kezdeni a verbunk muzsikát, hogy a sarkantyúpengést is hallani lehessen tánc közben.

A virtuóz szőlőtáncnak a kocsmái férfimulatságokon is nevezetes szerep jutott. Ilyen volt például a tyukodiak úgynevezett csipketánca, amelyet négyyszögbe rakott üvegek, vagy botok között jártak, vagy – a virtuskodás legmagasabb fokaként – néhány láda sörösüveg, esetleg a cimbalom tetején.

Szokásban voltak a közös munkákhoz kapcsolódó, kenderdörzsölő, kaláka-fonó és hasonló után, többnyire citeraszó mellett folyó táncmulatságok is. Ezek közül legnevezetesebb talán az úgynevezett tapotó bál, amikor is az új ház földjét táncal döngölte le a meghívott fiatalság. Ez a tapotó bál a gyerekek kiváló táncatanuló és táncgyakorló alkalma is volt.

A lépvidéki bálók hangulatos jelenete volt a hajnali nóta húzatás. Éfél után, mikor valamelyik legény hazaindult, hajnali nótát húzatott. Először csendesbe húzatta, majd ugrósba. Eldanolta a nótát, majd táncolt rá egyet, s úgy indult haza. A kedvenc hajnali nóta így hangzott:

*Szól a fügemadár (fülemüle),
Majd csak megvirrad már,
Fordulj hozzám rózsám,
Búcsúzzál igazán.*

A lépvidéki mulatságok szép vonása volt a más falubeli táncosok megbecsülése. Ha a rendező „bálgazdák” látták, hogy az idegen legény nem mer táncosnót választani, mert nem akar az esetleg rosszul táncoló partnerrel szégyenben maradni, maguk táncoltak egyet egy-egy jó táncos helybeli lánnyal az idegen legény előtt, majd átadták neki a táncosnőjüket.

Még egy – különösen némely falvakban elég gyakori – „szokásról” kell megemlékeznünk, ez bizony a verekedés. Volt olyan falu, így például Tunyog, ahol a legények botot vittek magukkal a bálba, s azt elrejtették a zenekari dobogó alá, vagy az udvaron. Bizony a bál vége felé, amikor valakitől többször is elkérték a

táncosnőjét, vagy összevesztek a zenészek dirigálásán, nem egyszer előkerültek a botok (ahogy a tunyogiak nevezték: cojtákok. Hogy egyszer-egyszer mekkora verekedés kerekedhetett ebből, kitűnik a csengeriek kedvenc nótájából, amely így hangzik:

*Bementem én Csengerbe,
Bort ittam ott hitelbe,
Csak a cérna meg a főt,
Kilenc pengő ára vót.*

Befejezés

Talán sikerült valamennyire felidézni a magyar föld egy múltba süllyedt darabját, amelynek neszfogó tőzegtalaján Ady, e tájon írt egykori látomásos versében hajdani eltévedt lovas vak ügetését véli hallani, s teremtő képzeletében – akárcsak a porladó rétdoldali parasztok emlékei nyomán a miénkben – feltámad az egykori vad táj:

*Erdővel, náddal póre sík
Benőtteti újra meg újra
Novemberi ködöd magát*

Az Ecsedi lápnek csak híre-pora maradt ránk. Az utóbbi a szó kézzel fogható értelmében is. Barna port felhőző, kiszáradt mohaszerű tőzegtalaján azonban itt-ott még ma is felüti fejét a kiirthatatlan nád, mintha hajdani lóp mivoltára emlékezni a táj, s mintha emlékeztetni akarna arra, hogy a lecsapolás munkája még nincs tökéletesen befejezve. De már nem sokáig lesz szükség erre a figyelmeztetésre. Eltűnt ugyan a lóp vize, de már készülnek (vagy talán el is készültek) a tervek, amelyek a szabályosan futó levezető csatornákat egyúttal öntöző csatornákká akarják tenni, hogy a szomszagos földekre visszavezessék a termékenyítő víz egy részét, s így adjanak választ az Ady által még 1911-ben feltett kérdésre: „... de talán tudnának gazdálkodni Magyarországon jobban, ezerszeresen, mint a mai grófi ispánok?”

Bizony, ennek a vidéknek, s általában a környező északkeleti országrészeknek nagyon nagy szüksége van a réginél ezerszeresen jobb, intenzív gazdálkodásra. Jól tudjuk, hogy ez az északkeleti csücsök, Szabolcs-Szatmár hazánk legkevésbé iparosodott tája. Innen jár ki a legtöbb ingázó (40 000 ember), s innen legnagyobb a fiatalság városba özönlése. A felszabadulás előtti kormányoknak kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy ipart teremtsenek e vidék mindig ellenzéki, kuruckodó népének. Itt elsősorban az intenzív gazdálkodás, s az erre épülő mezőgazdasági ipar segíthet. Valami már megvalósult e tájon Kertmagyarország álmából. Az egykori náderdők helyét elfoglaló szabolcs-szatmári almaerdők már egyre több munkát és jövedelmet adnak a vidék népének, de még ezután kell az egykori híres ecsedi káposzta termesztéséhez hasonló szociális munkaágaknak kibontakozni, s kiépülni a vidék emberfeleslegének munkát adó mezőgazdasági iparnak, amelynek a szaporodó szabolcsi almatárolók és az újonnan létesített nagy nyíregyházi konzervgyár még csak előfutárai.

Ha ez megvalósul, csak akkor fejeződik be igazán az Ecsedi-láp lecsapolásának nagy munkája, amiért a vidék egykori jobbágynépe olyan erőfeszítéssel dolgozott, s akkor sikerül – most már más értelemben használva a szót – az Ecsedi-láp vidékének igazi feltámasztása.